

PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

En bättre riskhantering

---

18 APRIL 2013

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	4
FINANSINSPEKTIONENS IAKTTAGELSER	6
Enkätundersökningen	6
Iakttagelser i tillsyns- och tillståndsärenden	6
ETT RISKBASERAT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	9
En god riskbedömning är grunden	9
Vad ska riskbedömningen innehålla?	11
Kundkännedom	12
FINANSINSPEKTIONENS FRAMTIDA ÅTGÄRDER	16

Sammanfattning

Penningtvätt och terroristfinansiering är brottsliga verksamheter som det finns självklara skäl att motverka. Att de finansiella företagen aktivt arbetar med att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism är dock viktigt av mer specifika orsaker. Ett finansföretag som utnyttjas för penningtvätt löper nämligen uppenbar risk att undergräva sitt förtroende och sin ställning på marknaden. Och om penningtvätt blir – eller uppfattas som – ett allmänt förekommande fenomen i finansiella företag hotas förtroendet för finanssektorn på bred front, med allvarliga samhällsekonomiska konsekvenser. Det är därför av stor betydelse att de finansiella företagen vidtar åtgärder för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism, både för sin egen skull och för att bidra till en väl fungerande finansmarknad.

Den nuvarande penningtvättslagstiftningen har funnits i snart fyra år. Den karaktäriseras av att företagen själva måste bedöma riskerna i sin verksamhet och vidta åtgärder som är anpassade efter de risker de identifierar. Företagen ges därmed frihet att fördela sina resurser och fokusera sina åtgärder på de risker som bedöms vara störst. Ett sådant riskbaserat förhållningssätt är enligt Finansinspektionens (FI) uppfattning en i grunden bra modell som ger förutsättningar för ett effektivt arbete. Samtidigt ställer den stora krav på företagets förmåga att fånga upp, bedöma och åtgärda risker. Eftersom det gällande regelverket nu funnits på plats i ett antal år, finns inte skäl att med hänvisning till övergångsproblem av olika slag acceptera en bristande förmåga i dessa avseenden.

FI noterar, på basis av en enkät till ett större antal företag, att en majoritet av företagen anser att de uppfyller de krav på riskhantering som lagen ställer. Samtidigt har FI i sin tillsyns- och tillståndsverksamhet noterat att ett stort antal företag har påtagliga problem med att uppnå en tillräcklig kvalitetsnivå i arbetet. Många företag tycks i själva verket ha svårigheter att identifiera och bedöma riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i den egna verksamheten och veta hur de ska bedriva sitt riskhanteringsarbete. Det får till följd att företagets riskbedömningar och rutiner inte alltid är tillfredsställande.

Syftet med denna rapport är för det första att tydliggöra vikten av att företagen utgår från ett riskbaserat förhållningssätt i sitt arbete. För det andra vill FI ge sin syn på vad detta mer konkret bör innebära i arbetet med att kartlägga och bedöma risker när det gäller till exempel kunder, produkter och tjänster. Det gäller också att åstadkomma en tydlig koppling mellan riskbedömningen och de åtgärder som ett företag vidtar, såväl när det gäller kundkännedom som granskning av transaktioner.

Inledning

Att förhindra att finansiella företag utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering är viktigt inte bara för den allmänna brottsbekämpningen, utan i hög grad också för förtroendet för de enskilda företagen och för finansmarknaden i stort. I det nya regelverk som tillämpas sedan några år ges företagen möjligheten och ansvaret att, utifrån sina egna specifika förutsättningar, bedöma risker och utforma sina åtgärder. FI har därför gjort olika undersökningar för att se hur detta fungerar i praktiken.

Penningtvätt utförs av kriminella för att dölja ursprunget till medel som man tillskansat sig på olaglig väg, och därmed undgå misstankar från brottsbekämpande myndigheter. Att motverka penningtvätt är ett viktigt led i att motverka brottslighet, inte minst organiserad sådan. Därtill har Sverige internationella åtaganden att leva upp till kring detta.

Terrorister och terroristorganisationer är också beroende av pengar för att försörja sig och utföra terroråd. Pengar för att finansiera terrorism kan komma från en mängd olika källor, både legala och illegala. Vid finansiering av terrorism är det framför allt målet och syftet med medlen som man vill dölja. Terrorister och terroristorganisationer använder sig därför av tekniker liknande dem som används vid penningtvätt.

Att de finansiella företagen kan förhindra att deras verksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism är av stor betydelse för deras eget rykte om redbarhet och integritet. Om ett företag som verkar på den finansiella marknaden utnyttjas för penningtvätt i större omfattning kan detta både äventyra sundheten och stabiliteten i det enskilda företaget och minska allmänhetens förtroende för det finansiella systemet i stort.

De finansiella företagens förmåga att förebygga, upptäcka och rapportera penningtvätt och finansiering av terrorism är mycket viktig för de brottsbekämpande myndigheterna. För att dessa myndigheter ska kunna bedriva sitt arbete effektivt är det nödvändigt att de finansiella företagen lämnar underrättelser om misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism till Finanspolisen, hos Rikspolisstyrelsen.¹

Arbetet med att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism bygger på internationella standarder. Den mellanstatliga arbetsgruppen FATF (Financial Action Task Force) har en viktig roll i bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism genom att utarbeta standarder och rekommendationer. Reglerna ska skapa effektiva åtgärder på den globala finansiella marknaden. Under de senaste åren har många regeringar åtagit sig att vidta åtgärder för att motverka penningtvätt och följa FATF:s rekommendationer, däribland Sverige.

Sverige fick sin första lag om åtgärder mot penningtvätt den 1 januari 1994.² Den nu gällande lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) trädde i kraft den 15 mars 2009. Det tredje penningtvättsdirektivet som ligger till grund

1 Rapporteringen sker till Finanspolisen, en sektion vid Kriminalpolisenheten på Rikskriminalpolisen som i sin tur hör till Rikspolisstyrelsen.

2 Lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

för penningtvättslagen och FI:s föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2009:1) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, har ett riskbaserat förhållningssätt som utgångspunkt. Detta är nytt jämfört med tidigare lagstiftning. Det riskbaserade förhållningssättet innebär bland annat att företagen är skyldiga att genomföra en riskbedömning av sin verksamhet samt införa rutiner och processer för till exempel kundkännedom och granskning av transaktioner.

För att följa upp hur detta arbete bedrivs i praktiken har FI under de senaste åren genomfört ett relativt stort antal kontroller av hur företagen hanterar riskerna att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Under 2011 och 2012 har 18 undersökningar³ genomförts och drygt 100 tillståndsärenden⁴ granskats särskilt.

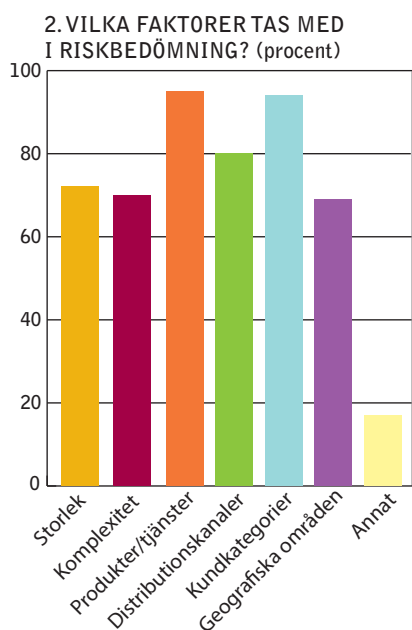
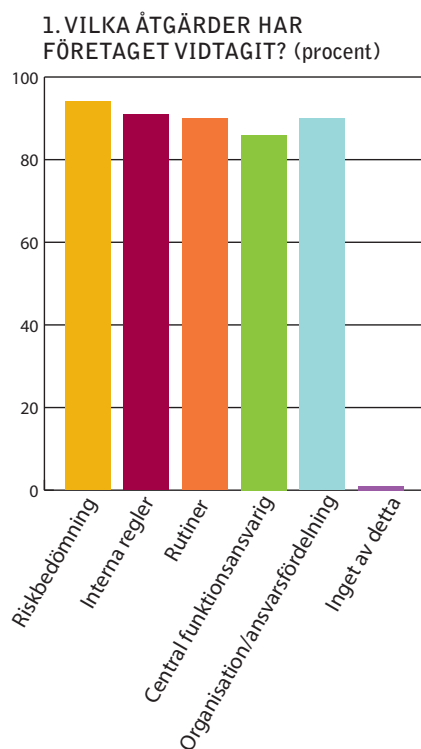
---

3 Undersökningarna omfattade tre banker, fem kreditmarknadsbolag, sex värdepappersbolag, två livförsäkringsföretag, en registrerad betaltjänstleverantör och ett annat finansiellt institut.

4 Cirka 50 procent av de granskade tillståndsärendena avsåg ansökan om att bedriva betaltjänstverksamhet. Övriga granskade tillståndsärenden rör ansökningar om att bedriva bank, kreditmarknadsbolag, värdepappersrörelse, fondverksamhet och försäkringsverksamhet.

Finansinspektionens iakttagelser

Resultaten av FI:s undersökningar visar att många företag har svårigheter att identifiera och hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i den egna verksamheten. Samtidigt har det framgått av en enkätundersökning som FI genomfört att en majoritet av företagen anser sig leva upp till de krav som ställs. Sammantaget ger detta bilden av att många företag inte är medvetna om bristerna i sitt arbete. Enligt FI:s uppfattning krävs därför i många fall en ambitionshöjning i arbetet.

ENKÄTUNDERSÖKNINGEN

FI genomförde hösten 2011 en enkätundersökning i form av en självutvärdering om hur företagen följer penningtvätsreglerna. I undersökningen ingick 373 slumpmässigt utvalda företag på den finansiella marknaden.⁵ I enkätundersökningen uppger en majoritet av företagen att de har vidtagit ett antal åtgärder för att motverka att deras verksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism, se diagram 1. Resultatet visar således att de flesta företag anser att de har de formella processerna på plats. Hur genomarbetade och effektiva dessa processer är går dock inte att bedöma av svaren.

I undersökningen uppger cirka 80 procent av företagen att de har fastställt en metod för identifiering och analys av riskerna inom området penningtvätt och finansiering av terrorism samt arbetar löpande med riskanalyser inom området.

Undersökningen visar att de faktorer som företagen främst tar hänsyn till i sin riskbedömning är dess produkter/tjänster och kundkategorier. Endast 17 procent av företagen ser några andra risker än de som exemplifieras i 2 kap. 3 § FFFS 2009:1. Av diagram 2 framgår vilka parametrar företagen tagit hänsyn till i sin riskbedömning.

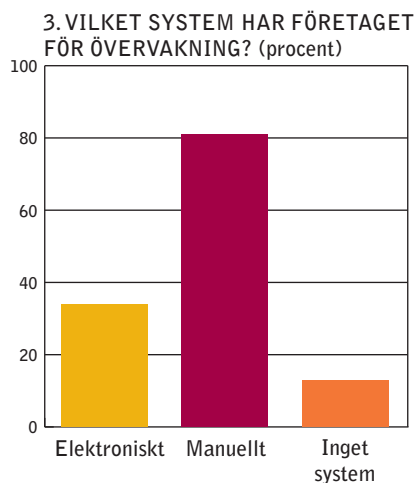
En majoritet av företagen anger att de har en manuell rutin och/eller ett elektroniskt övervakningssystem som stöd vid granskningen av transaktioner. Av undersökningen framgår dock att drygt vart tionde företag inte har vare sig ett elektroniskt eller manuellt övervakningssystem som stöd vid sin granskning, se diagram 3.

IAKTTAGELSER I TILLSYNS- OCH TILLSTÅNDSÄRENDE

Under 2011 och 2012 har FI genomfört 18 riktade penningtvätsundersökningar om hur penningtvätsreglerna efterlevs och även granskat cirka 100 tillståndsärenden. Av de genomförda undersökningarna och granskade tillståndsärendena framgår att det finns brister i kvaliteten hos företagens riskbedömningar och rutiner. Företagen har också i många fall svårt att identifiera och hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i den egna verksamheten.

De främsta svårigheterna som FI har identifierat inom riskbedömning, kundkännedom och uppgifts- och granskningsskyldighet är följande:

⁵ 42 banker, 39 kreditmarknadsbolag, 40 värdepappersbolag, 38 fondbolag, 15 livförsäkringsföretag, 136 försäkringsförmedlare och 52 andra finansiella institut (i denna grupp ingår sådana företag som huvudsakligen bedriver viss annan finansiell verksamhet, se 1 § lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet).

Riskbedömning

Riskbedömningar utgår inte från verksamheten

FI har noterat att många företag har svårt att utforma sina riskbedömningar utifrån den egna verksamheten. Företagen tenderar att snarare utgå från de enstaka krav på förebyggande åtgärder som finns i penningtvättsreglerna, än sin egen verksamhet. Detta medför svårigheter för dem att fokusera på de risker som deras egen verksamhet faktiskt är förknippad med.

Lämplig analys och anknytning till rutiner saknas

FI har konstaterat att flera företag har problem att analysera de identifierade riskerna djupare. Exempelvis kan olika faktorer, som kunder, produkter etc, anges ha ”normal” eller ”låg” risk, utan någon närmare motivering eller förklaring.

Ytterligare en svårighet är att skapa tydliga kopplingar mellan riskbedömningen och de riskbaserade åtgärder som företaget därefter vidtar för att minimera riskerna för att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Bristen på koppling yttrar sig bland annat i att de åtgärder som anges i de skriftliga rutinerna inte är anpassade efter den bedömda risknivån, vilket gör att nödvändiga åtgärder uteblir.

Kundkännedom

Rutiner för att uppnå kundkännedom är inte verksamhetsanpassade

FI har i undersökningarna kunnat konstatera att de skriftliga rutinerna inte alltid stämmer överens med de rutiner som företagen tillämpar i det dagliga arbetet. Effekten av detta blir att företagen vidtar antingen mer omfattande eller mindre omfattande åtgärder än vad som framgår av de skriftliga rutinerna.

Det förekommer även att de skriftliga rutinerna beskriver *att* vissa åtgärder ska vidtas utan att närmare precisera *hur* kundkännedomsåtgärderna ska genomföras i praktiken. Som exempel på detta kan nämnas att det av rutinerna framgår att företaget fortlöpande ska följa upp pågående affärsförbindelser. Rutinerna beskriver dock inte hur uppföljningen ska ske.

Det förekommer att rutinerna i stora delar endast utgör rena avskrifter av bestämmelser i föreskrifterna FFFS 2009:1.

Inhämtning av information om affärsförbindelsens syfte och art

FI har noterat att många företag har problem att utforma verksamhetsanpassade frågor om syftet med och framför allt arten av affärsförbindelsen. Detta visar sig genom att företagets frågor om arten av affärsförbindelsen är av alltför generell karaktär, på grund av att de inte har utformats utifrån företagets verksamhet och riskbedömning. Konsekvensen av detta är att vissa företag inte kan särskilja transaktioner som är förenliga med kundens riskprofil från transaktioner som kan misstänkas utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Uppdaterad kundkännedom för äldre affärsförbindelser

FI har även kunnat konstatera att flera företag har brister i sin hantering av de kunder vars affärsförbindelser ingicks före den nu gällande penningtvättslagstiftningen trädde i kraft.

Uppgifts- och granskningskyldigheten

Rutiner för att granska transaktioner är inte verksamhetsanpassade

Även på det här området kan FI konstatera att de skriftliga rutinerna inte alltid stämmer överens med de åtgärder som företagen utför i det dagliga arbetet.

Det förekommer även att de skriftliga rutinerna anger att granskning av transaktioner ska ske utan att precisera hur granskningen ska genomföras. Som exempel på detta kan nämnas rutiner av vilka det inte framgår vems uppgift det är att granska transaktioner och hur granskningen ska ske rent praktiskt.

Dokumentation av vidtagna granskningsåtgärder

FI har noterat att företagen inte dokumenterar de åtgärder som beslutas och vidtas vid granskning av transaktioner. Det kan saknas information om huruvida en transaktion har avfärdats eller rapporterats som misstänkt och vem som har fattat detta beslut. Det förekommer också att grunden för beslutet saknas.

Slutsatser

FI kan således utifrån dessa undersökningar konstatera att många finansiella företag har svårigheter att identifiera och hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i sin verksamhet. De problemområden som FI har identifierat är att betrakta som generella för marknaden och kan – om än i olika utsträckning – hänföras till företag verksamma inom samtliga branscher. Detta är inte acceptabelt med tanke på att det nuvarande regelverket nu funnits i flera år. Därför finns ett behov att brett kommunicera vikten av att utveckla förmågan att fånga upp och bedöma risker och hur företagen under FI:s tillsyn bör arbeta för att hindra att utnyttjas för penningtvätt och för finansiering av terrorism.

Sammanför man resultaten av dessa undersökningar med resultaten av den enkät som redovisats, blir intrycket att många företag inte är medvetna om bristerna i sitt arbete inom detta område – flertalet företag upplever sig göra rätt saker på rätt sätt, samtidigt som undersökningarna visar på en annan bild.

FI drar slutsatsen att det överlag behövs en större medvetenhet om frågornas vikt, en högre ambition i riskanalysen och, som ett resultat av detta, mer målmedvetna åtgärder. FI ger därför i nästa kapitel sin syn på hur arbetet bör bedrivas och vilka krav som ska ställas.

Ett riskbaserat förhållningssätt

Att göra en god riskbedömning är grunden för ett effektivt arbete. Detta förutsätter bland annat att företagets styrelse och ledning är drivande. Det finns en rad aspekter att beakta, och där brister visat sig. En bred riskanalys på basis av den egna verksamheten är grundläggande. Centralt är att känna sina kunder och deras verksamhet. Detta gäller även för kunder man haft sedan tidigare, innan det nuvarande regelverket infördes.

EN GOD RISKBEDÖMNING ÄR GRUNDEN

Utgå från den egna verksamheten

De nuvarande penningtvättsreglerna innebär att företag ska vidta åtgärder som står i proportion till de risker som de är utsatta för. Detta brukar uttryckas som att företagen ska tillämpa ett riskbaserat förhållningssätt. Ett första steg är att identifiera och bedöma riskerna för att verksamheten ska utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Utifrån denna bedömning ska företagen sedan ta fram rutiner och processer anpassade till den egna verksamheten, för att motverka de risker som identifierats. Företagen ska också löpande, och vid behov, se över och uppdatera riskbedömningen och rutinerna.⁶

Varken penningtvättslagen eller FI:s penningtvättsföreskrifter (FFFS 2009:1) reglerar i detalj vilka åtgärder företagen ska vidta eller omfattningen av dessa. Det innebär att företagen ges en viss frihet att vidta de åtgärder de finner lämpliga och prioritera sina resurser och fokusera på de risker som bedöms vara störst.

Omfattningen och inriktningen av företagets åtgärder kommer därmed att variera beroende på vilka risker för penningtvätt och finansiering av terrorism företagets verksamhet är förknippad med. Detta kan exemplifieras med att en större bank med många kunder troligen behöver köpa in eller utveckla ett relativt avancerat system för att säkerställa en tillfredställande hantering av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. Ett mindre företag med få kunder behöver kanske inte ett fullt lika avancerat system.

En grundläggande förutsättning för att ett företag ska kunna hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism är att företaget genomför en ändamålsenlig och verksamhetsanpassad riskbedömning. En bristfällig riskbedömning får negativa konsekvenser för företagets prioriteringar av resurser samt utformningen av rutiner för kundkännedom och granskning av transaktioner. Det går inte att se de olika momenten som fristående eftersom de är avhängiga av varandra.

---

⁶ 2 kap. 2 § FFFS 2009:1 samt 5 kap 1 § penningtvättslagen.

Rutinerna och de åtgärder som företaget genomför ska baseras på riskbedömningen och alltså anpassas efter den bedömda risken. Den information företaget får om sina kunder vid kundkännedomsprocessen och den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelserna är väsentlig för att företaget ska kunna göra en korrekt bedömning vid granskningen av transaktioner. Informationen som framkommer genom rutinerna för kundkännedom samt vid granskning och rapportering av transaktioner är viktig att beakta i det löpande riskbedömningsarbetet.

Företagen har även behov av att inhämta information om aktuella risker och trender som har bäring på penningtvätt och finansiering av terrorism. Företagen bör beakta information från externa källor, exempelvis internationella organ och brottsbekämpande myndigheter, men även förlita sig på sin egen erfarenhet och egna observationer. En aktiv informationsinhämtning ger ett bättre underlag vid översyn och uppdatering av företagets riskbedömning och rutiner. En god kännedom om den egna verksamheten (kunder, produkter, transaktioner etc.) är den allra viktigaste förutsättningen för att kunna identifiera och hantera de risker som verksamheten är förknippad med.

Bred analys behövs

Det är viktigt att riskbedömningen inte enbart utgår från de enstaka mer precisa krav på förebyggande åtgärder som finns i penningtvätsreglerna. Företaget måste även kvantifiera de olika riskerna och bedöma sannolikheten för att de inträffar. Man behöver också se brett på riskbilden, och utifrån sin egen verksamhet, inte enbart till de punkter och faktorer som uttryckligen pekas ut i regelverken. Ett praktiskt exempel på detta är penningtvättslagens reglering som innebär att personer i politiskt utsatt ställning och bosatta utomlands antas utgöra en hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det är inte tillräckligt att i riskbedömningen enbart konstatera att den här typen av kunder utgör hög risk. De åtgärder företaget vidtar för att identifiera sådana personer ska dessutom vara proportionerliga mot sannolikheten att företaget har eller får kunder av denna kategori. För ett företag som exempelvis tillhandahåller private banking-tjänster både i Sverige och utomlands är denna sannolikhet större än för ett företag med få kunder bosatta utanför Sverige. Sannolikhetsbedömningen av de olika riskerna är därför avgörande för företagets resursfördelning.

Medveten ledning och styrelse en förutsättning

En framgångsrik riskbedömning förutsätter att personer med goda kunskaper om företagets verksamhet och processer deltar i arbetet. I annat fall tenderar riskbedömningarna liksom rutinerna att bli pappersprodukter som saknar förankring i och praktisk betydelse för verksamheten.

Företagen måste också ha en realistisk syn på vilka åtgärder som krävs

för att hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism och bedöma om de finansiella och kompetensmässiga resurser man sätter in är tillräckliga för att uppnå målen.

En förutsättning för att riskerna ska kunna hanteras på ett tillfredställande sätt är att styrelse och ledning är medvetna om vikten av att riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism hanteras på ett tillfredställande sätt. Genom en effektiv styrning och god kontroll av verksamheten kan riskerna hanteras på ett lämpligt sätt. Företaget ges dessutom möjlighet att fatta medvetna och välgrundade beslut om hur företagets resurser ska fördelas.

VAD SKA RISKBEDÖMNINGEN INNEHÅLLA?

Riskbedömningen ska göras med hänsyn till företagets storlek och hur komplex dess verksamhet är. Den ska innehålla en analys av företagets kunder, produkter och tjänster samt andra relevanta faktorer för verksamheten, exempelvis distributionskanaler och geografiska områden.⁷

Det är viktigt att hänsyn tas till samtliga faktorer av betydelse, inte enbart de som exemplifieras i FI:s föreskrifter.

Kunder

Det är av betydelse att analysera vilka olika typer av kunder som företaget har. Företaget bör till exempel utreda om fysiska och juridiska personer kan medföra olika risker och risknivåer samt om riskbilden förändras beroende på kundens ekonomiska situation eller vilken bransch kunden verkar i. Olika kundkategorier kan innebära olika risk vilket medför att vissa kunder kan bedömas utgöra en så hög risk att företaget särskilt behöver bevaka dessa kunder eller tvingas avstå från affärsförbindelser med dem.

Produkter

I riskbedömningen ingår även att analysera hur företagets produkter och tjänster kan utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Även här gäller att olika produkter och tjänster kan innebära olika risk. Det förekommer att företag inför begränsningar för en tjänst eller produkt för att kunna hantera riskerna med den. Vidare kan olika kundkategorier i kombination med olika produkter och tjänster leda till olika hög risk.

Kontantering

FI har noterat att det är relativt stort fokus på kontantering som den främsta riskfaktorn för penningtvätt. Kontanttransaktioner är också typiskt sett att betrakta som riskfyllda ur penningtvättssynpunkt. Det är dock bara en riskfaktor av många. Att ett företag inte hanterar kontanter innebär inte i sig att risken för penningtvätt därmed är låg. Vid överföringen av illegalt åtkomna medel används samma betalningsvägar som för legala medel. Den övervägande delen av transaktionerna inom det finansiella systemet sker i dag elektroniskt.

Geografiskt område

Vilket geografiskt område företagets kunder finns i, eller tjänster och produkter levereras till, kan i hög grad påverka bedömningen av risken för att utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Företaget bör vid denna bedömning vara medvetet om att det kan krävas relativt omfattande åtgärder och stora resurser för att hantera riskerna

---

⁷ 2 kap. 3 § FFFS 2009:1.

med att exempelvis leverera tjänster till länder som anses innebära en hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Distributionskanaler

Företaget måste också bedöma hur risken påverkas av hur dess produkter och tjänster distribueras samt vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att motverka eventuella risker i distributionsledet.

Transaktioner från annat finansiellt företag

Transaktioner som kommer från ett annat svenskt finansiellt företag som omfattas av penningtvättslagstiftningen tenderar att betraktas som om de i samtliga fall utgör låg risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Men att en transaktion kommer från ett finansiellt företag som omfattas av penningtväftsreglerna innebär inte att ansvaret för att göra en lämplig riskbedömning upphör. En mängd olika faktorer kan påverka bedömningen, bland annat kundkategori och typ av tjänst eller produkt.

Högriskklassificering

FI har även noterat att många företag är tveksamma till att – även i välgrundade fall – högriskklassificera olika faktorer, till exempel kunder och produkter. Det är olyckligt, då en felaktig riskklassificering minskar företagets möjligheter att motverka risken att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Riskbedömningar som objektivt sett inte är förenliga med riskfaktorerna i företagets verksamhet inger inte förtroende. I detta sammanhang ska det framhållas att det kan vara fullt möjligt att bedriva en verksamhet, eller tillhandahålla vissa produkter/tjänster, som i och för sig är förknippade med en relativt sett hög risk för penningtvätt och/eller finansiering av terrorism om företaget är medvetet om riskerna och vidtar relevanta åtgärder. En riskbedömning med rimliga och logiska resonemang och analyser i kombination med lämpliga åtgärder visar på en god riskhantering.

Nära kundrelationers betydelse

Företaget bör också reflektera över hur en nära kundrelation kan påverka viljan att ställa ingående frågor eller rapportera en kund till Finanspolisen. Skulle benägenheten att ställa frågor och eventuellt rapportera kunden minska, ökar företagets risk att utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

KUNDKÄNNEDOM

En central aspekt

Enligt penningtväftsregelverket ska företag vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Åtgärderna ska anpassas efter den bedömda risken för att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om risken bedöms vara låg till normal ska grundläggande åtgärder vidtas. De åtgärder som enligt penningtväftsreglerna utgör grundläggande åtgärder för kundkännedom innebär att företaget ska kontrollera kundens identitet på ett tillförlitligt sätt, kontrollera den verkliga huvudmannens identitet och inhämta information om affärsförbindelsens syfte och art. Om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism bedöms som hög ska skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom vidtas. De skärpta åtgärderna ska vara mer omfattande än de grundläggande åtgärderna. Handlingar och uppgifter om åtgärder som har vidtagits för att uppnå kundkännedom ska bevaras i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde eller åtgärderna vidtog.

Kundkännedom måste följas upp

Affärsförbindelser och transaktioner ska fortlöpande följas upp genom kontroll och dokumentation av att de transaktioner som utförs stämmer överens med den kunskap det finansiella företaget har om kunden och dennes affärs- och riskprofil och, om det behövs, förståelse av hur kunden har förtjänat sina medel. Handlingarna rörande kontrollen ska hållas aktuella. De åtgärder som företagen vidtar inom ramen för den fortlöpande uppföljningen ska vara anpassade efter den bedömda risken för att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Företaget får inte etablera en affärsförbindelse eller utföra en enstaka transaktion om kundkännedom inte uppnås. Om förhållandena är sådana att penningtvätt eller finansiering av terrorism kan misstänkas, ska företaget även lämna en rapport till Finanspolisen. Av övergångsbestämmelserna till penningtvättslagen punkt 2 framgår att de finansiella företagen även ska vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom när det gäller affärsförbindelser som har etablerats före lagen trädde i kraft, när det kan anses lämpligt utifrån en bedömning av risken för penningtvätt och finansiering av terrorism. FI anser att företagen haft en rimlig tidsfrist på sig att uppnå kundkännedom för dessa äldre affärsförbindelser och förväntar sig därför att företagen uppfyller penningtvättslagens krav på kundkännedom.

Riskbedömningen ska styra rutinerna

Det finansiella företagens rutiner för att uppnå kundkännedom ska styras av den egna riskbedömningen. Det måste finnas en tydlig koppling mellan riskbedömningen och de åtgärder som företaget vidtar för att motverka de identifierade riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det finns anledning att anta att rutinerna inte är risk- och verksamhetsanpassade om de i stora delar endast utgör avskrifter av bestämmelserna i föreskrifterna FFFS 2009:1.

Vid utformningen av rutinerna för att uppnå kundkännedom är det även nödvändigt att reflektera över syftet med att begära in uppgifter om kundkännedom. De uppgifter företaget hämtar in ska ligga till grund för den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelser och granskningen av transaktioner. Kvaliteten på denna uppföljning och granskning är beroende av kvaliteten på och omfattningen av de inhämtade uppgifterna.

För att rutinerna för att uppnå kundkännedom ska fylla den funktion de syftar till är det viktigt att de beskriver hur dessa åtgärder ska utföras och inte bara att vissa åtgärder ska vidtas.

Klarlägg affärsförbindelsens syfte och art

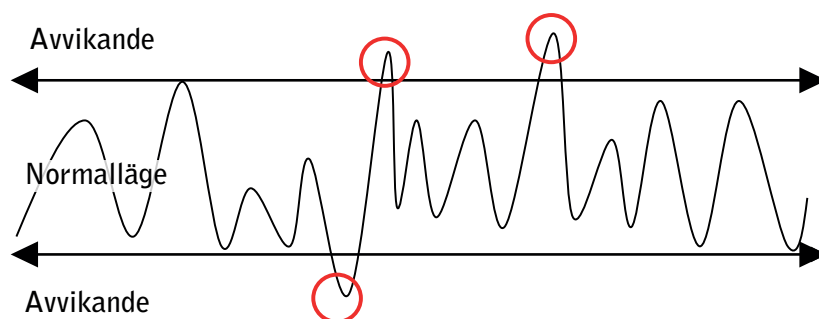
Det är angeläget att företagens rutiner inte enbart fokuserar på själva identifieringen av kunden, som förvisso är en viktig åtgärd, men det finns andra aspekter av kundkännedomen som är minst lika viktiga, som att säkerställa att företaget har tillräckligt omfattande kunskap om affärsförbindelsens syfte och art.

Syftet med en affärsförbindelse är vanligtvis lättare att ta reda på än affärsförbindelsens art. Om en kund exempelvis öppnar ett sparkonto är syftet med affärsförbindelsen troligen att han eller hon vill spara pengar men en högre avkastning. Arten däremot, hur kunden avser att använda kontot, är inte lika uppenbar. Det är därför viktigt att det finansiella företaget säkerställer att det inhämtar tillräcklig information om affärsförbindelsens art utifrån den bedömda risken för att utnyttjas för pen-

ningtvätt eller finansiering av terrorism. Denna typ av information utgör ett nödvändigt underlag för den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelsen och granskningen av transaktioner.

Löpande uppföljning av affärsförbindelsen

Kravet på att fortlöpande följa upp affärsförbindelser syftar till att finna avvikelser i förhållande till vad som är känt om kunden samt dennes affärs- och riskprofil. Det kan till exempel under affärsförbindelsens gång uppkomma frågetecken om kunden handlar för någon annans räkning. Kundens verksamhet kan också ändras eller kunden kan börja använda produkter eller tjänster på ett nytt sätt. Hur omfattande den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelsen i enskilda fall kommer att vara beror på risken för penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket i sin tur är avhängigt av typen av kund, affärsförbindelse, produkt och transaktion etc.

Den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelsen ska anpassas efter den bedömda risknivån och grundas på de inhämtade uppgifterna om kundkännedom. Om kundens beteende avviker från det förväntade ska en närmare uppföljning ske och eventuellt kan ytterligare uppgifter behöva inhämtas.

Det ska också noteras att företaget måste ha rutiner för att hantera situationer där kundkännedom inte har kunnat uppnås, vilket innebär rapportering till Finanspolisen om det finns misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Uppgifts- och granskningsskyldigheten

Företag ska ha manuella rutiner eller elektroniska system för att granska transaktioner i syfte att upptäcka transaktioner som de misstänker eller har skälig grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Beroende på företagets verksamhet och dess risker kan granskningen av transaktioner antingen ske med hjälp av ett elektroniskt system, manuellt eller med en kombination av de båda.

En fungerande granskning och rapportering av misstänkta transaktioner till Finanspolisen är viktigt för att uppnå penningtvättsregelverkets syften, att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism och skydda förtroendet för och integriteten i det finansiella systemet.

Om misstanken inte kan avfärdas efter en närmare analys (till exempel om man inte har kunnat finna tillfredsställande information om medlens ursprung), ska uppgifterna om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism utan dröjsmål lämnas till Finanspolisen. Huvudregeln är att ett företag inte ska genomföra en transaktion som

misstänks utgöra ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om det inte är möjligt att låta bli att utföra transaktionen, eller om utredningen kan försvåras, får transaktionen dock genomföras under förutsättning att uppgifter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism lämnas omedelbart i efterhand. Företagen ska dokumentera de åtgärder och beslut som vidtas vid granskning av misstänkta transaktioner.

Transaktionsgranskningen ska vara riskanpassad

En förutsättning för att ett finansiellt företag ska kunna hantera granskings- och uppgiftsskyldigheten, är att övriga åtgärder har vidtagits korrekt. Till exempel att göra en riskbedömning av verksamheten och att vidta lämpliga åtgärder för att uppnå kundkännedom.

På samma sätt som rutinerna för att uppnå kundkännedom ska vara anpassade efter den bedömda risken ska granskningen av transaktioner vara riskanpassad. Således bör till exempel kunder och produkter som innebär en hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism granskas noggrannare än de som innebär en låg risk.

Beroende på karaktären och omfattningen av företagets verksamhet kan det vara nödvändigt med ett elektroniskt system för att säkerställa en effektiv granskning och riskhantering. Företaget måste även försäkra sig om att dess rutiner och/eller system klarar av att identifiera misstänkta transaktioner. Företaget bör även löpande analysera resultatet av granskningen för att säkerställa att rätt parametrar används och att systemet ger relevanta resultat.

Av rutinerna ska det framgå hur granskningen av transaktioner ska utföras i praktiken. Om företaget har systemstöd, kan det i rutinerna även behövas en översiktlig redogörelse av hur systemet fungerar och hur det kan anpassas efter företagets riskbedömning. Företagets skriftliga rutiner ska givetvis stämma överens med de faktiska rutiner och processer som företaget tillämpar i det dagliga arbetet.

De åtgärder som beslutas och vidtas vid granskning av transaktioner ska dokumenteras. Av dokumentationen ska det tydligt framgå på vilka grunder transaktionen från början har identifierats som misstänkt och på vilka grunder som den har avfärdats, alternativt rapporterats, samt vem som har fattat beslutet.

Finansinspektionens framtida åtgärder

FI:s framtida tillsyn på penningtvättsområdet ska i större utsträckning inriktas på de åtgärder företagen vidtar för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. FI kommer att genomföra platsundersökningar och djuplodande undersökningar inom specifika områden.

FI:s tillsynsinsatser på penningtvättsområdet har under en tid till stor del bedrivits i form av breda undersökningar där relativt stort fokus har legat på kontroll av företagets interna rutiner för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism.

Tillsynsinsatserna kommer framöver att inriktas mer på de enskilda företagens verksamhet och de åtgärder som i praktiken vidtas för att motverka risken att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. FI kommer också att genomföra mer riktade och djuplodande undersökningar inom specifika områden som är av särskild betydelse. Karaktären på dessa tillsynsinsatser kommer att variera, bland annat beroende på vilka förhållanden undersökningarna är inriktade på. Som exempel på sådana förhållanden som kommer att granskas kan nämnas hur företagen gör riskbedömningar och hur de hanterar kunder, verkliga huvudmän och transaktioner som är förknippade med en hög risk för penningtvätt och terroristfinansiering.

För att säkerställa att samtliga företag under FI:s tillsyn regelbundet blir föremål för någon tillsynsinsats, kan tillsynen kompletteras med undersökningar av mer övergripande karaktär, såsom enkätundersökningar.

Det är även angeläget att sprida information och kunskap om FI:s iakttagelser. Vidare är en god dialog med branschen till ömsesidig nytta för företagen och tillsynsmyndigheten. FI deltar vid seminarier och kurser och anordnar egna seminarier och möten med branschen. Den här rapporten är också ett exempel på en åtgärd som förhoppningsvis kan bidra till att öka kunskapen och underlätta för företagen att hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se